Behandlingen i skattehänseende av studiemedelsavgifter

Av departementsrådet G. Wahlgren

Studiemedlen och studiemedelsavgifterna

För finansiering av studier vid universitet och högskolor samt vid vissa andra läroanstalter och utbildningslinjer tillhandahåller staten studiemedel enligt studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401). Studiemedel utgår för år räknat med högst 140 % av det basbelopp som avses i 1 kap. 6 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring. Har den studerande vårdnaden om barn som inte fyllt 16 år eller är han skyldig att utge underhållsbidrag till sådant barn utgår dessutom för varje barn tillägg med högst 25 % av basbeloppet per år. Föreligger synnerliga skäl kan extra studiemedel utgå. Av de belopp som kan utgå utgör högst 1.750 kr per år studiebidrag. Återstående belopp utgörs av *återbetalningspliktiga studiemedel.*

Återbetalning av studiemedel sker medelst *årliga avgifter.* Grunderna för återbetalningen regleras i studiemedelsförordningen under det att bestämmelser om debitering och uppbörd meddelats i en särskild förordning, nämligen förordningen den 15 december 1967 (nr 882) om studiemedelsavgifter. Avgiftsbetalningen skall påbörjas det tredje året efter det under vilket studiemedelstagaren senast uppburit studiemedel och i regel pågå t. o. m. det år under vilket han fyller 50 år. Återbetalningstiden omfattar alltså i allmänhet 20–25 år. Den årliga avgiften utgör produkten av den återbetalningsskyldiges avgiftskvot och det basbelopp enligt 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring som gällde vid ingången av året. Avgiftskvoten är det tal som erhålls genom att dividera summan av de återbetalningspliktiga studiemedel som studiemedelstagaren sammanlagt uppburit, räknad i basbelopp, med det tal som motsvarar antalet år under vilka avgift skall erläggas.

Vad här angetts gäller endast under förutsättning att den återbetalningsskyldiges och/eller hans makes inkomster och förmögenhet uppnår vissa tröskelvärden som anges i studiemedelsförordningen. Uppnås inte dessa tröskelvärden har studiemedelstagaren en ovillkorlig rätt till uppskov. I den mån han får uppskov med avgift, kvarstår skyldigheten att erlägga avgift även efter det år under vilket han fyller 50 år. Även då aktualiseras skyldigheten att erlägga avgift endast om förut nämnda tröskelvärden uppnås. Han är dock inte skyldig att erlägga avgift för år efter det då han fyller 65 år. Om han avlider, föreligger inte heller skyldighet att erlägga avgift för år fr. o. m. det då dödsfallet inträffade.

Återbetalningsskyldigheten upphör, när den återbetalningsskyldige erlagt avgifter som tillhopa uppgår till lika många basbelopp som han uppburit i återbetalningspliktiga studiemedel. Återbetalningsskyldigheten upphör vidare, när den återbetalningsskyldige i avgifter erlagt ett belopp som motsvarar vad han skulle ha haft

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-28 03:17:08

att erlägga om de återbetalningspliktiga studiemedlen hade utgjort ett räntebärande konventionellt lån med fasta annuiteter. Räntan skall därvid beräknas till 60 % av den vid varje tidpunkt gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder.

De tröskelvärden som måste uppnås för att avgiftsskyldighet skall inträda bestäms på grundval av avgiftsunderlag och avgiftsgräns. Avgiftsunderlaget utgörs av den återbetalningsskyldiges till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst för avgiftsåret och den del av hans förmögenhet som överstiger sex basbelopp. Är den återbetalningsskyldige gift, ingår i avgiftsunderlaget även hälften av makens till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomst för året och hälften av den del av makens förmögenhet som överstiger sex basbelopp. Har den återbetalningsskyldige vid årets början vårdnaden om barn som är under tio år, minskas avgiftsunderlaget med hälften av basbeloppet. Avgiftsgränsen utgörs av två basbelopp. Avgiftsskyldighet föreligger endast om den återbetalningsskyldiges avgiftsunderlag för året överstiger avgiftsgränsen. För att avgiftsgränsen inte skall få besvärande tröskeleffekter finns också en tröskelregel av innebörd att avgiften inte får överstiga en tiondel av avgiftsunderlaget och inte heller en fjärdedel av den del av avgiftsunderlaget som överstiger avgiftsgränsen.

Den begränsning av återbetalningsskyldigheten för vilken redogjorts härovan gäller endast för den som är bosatt i Sverige. Det kan nämnas att frågan om betalningsskyldighet för den som betalar sjömansskatt är under utredning.

Enligt den i det föregående omnämnda förordningen om studiemedelsavgifter utgår avgiften dels som preliminär avgift, dels som slutlig avgift. I den mån den slutliga avgift som fastställts visar sig överstiga motsvarande preliminära avgift skall den återbetalningsskyldige erlägga det överskjutande beloppet som kvarstående avgift. Den preliminära avgiften erläggs under avgiftsåret. Kvarstående avgift erläggs under andra året efter avgiftsåret. Åtgärder för indrivning av avgift som inte erläggs inom föreskriven tid får vidtas endast under en begränsad tid (se 18 § förordningen om studiemedelsavgifter). Avgift som inte erlagts vid indrivningstidens slut återförs till centrala studiehjälpsnämndens huvudregister över återbetalningsskyldiga (se prop. 1967: 143 s. 53). En ”återföring” kan under vissa förhållanden leda till debitering av en extra avgift (19 § förordningen om studiemedelsavgifter).

Aktuella skatteregler

Inkomstskatt

Enligt 20 § kommunalskattelagen får vid beräkning av inkomst från särskild förvärvskälla avräknas alla omkostnader för intäkternas förvärvande och bibehållande. Avdrag får inte göras för levnadskostnader och inte heller för kapitalavbetalning för skuld. Kostnad för studier som genomgås för att vinna viss anställning eller behörighet är kostnad för förvärvande av förvärvskälla och således inte avdragsgill. Däremot räknas, enligt 29 §, som avdragsgill omkostnad i rörelse ränta på skuld, som skattskyldig ådragit sig för sin utbildning för rörelsen, och enligt 33 § gäller motsvarande regel vid beräkning av inkomst av tjänst beträffande ränta på skuld, som uppkommit för skattskyldig för hans utbildning eller eljest i och för tjänsten. Vidare kan nämnas att enligt 39 § från bruttointäkt av inkomstslaget kapital får dras av skuldränta som inte skall dras av enligt andra bestämmelser i kommunalskattelagen.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-28 03:17:08

Förmögenhetsskatt

Skattepliktig förmögenhet utgör enligt 2 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt kapitalvärdet av den skattskyldiges tillgångar i den mån samma värde överstiger kapitalvärdet av hans skulder. Skulderna skall enligt 5 § tas upp till kapitalvärdet sådant detta var vid beskattningsårets utgång.

Kapitalvärdet av skuld som inte är förfallen och på vilken ränta inte skall beräknas för tiden före förfallodagen skall uppskattas till ett belopp som utgör värdet enligt tabeller som finns fogade vid förordningen. Beloppet är beräknat med hänsyn till en ränta på 5 %.

De nya skattereglerna

Frågan om de återbetalningspliktiga studiemedlens skattemässiga behandling togs upp av 1968 års höstriksdag samt regleras numera för inkomstbeskattningens vidkommande genom SFS 1968: 544, och för förmögenhetsbeskattningens vidkommande genom SFS 1968: 545. Författningarna tillämpas första gången vid 1969 års taxering.

SFS 1968: 544 innebär, såvitt nu är ifråga, en ändring av 20 § kommunalskattelagen. Nyheten innebär att avgift enligt förordningen om studiemedelsavgifter *icke* är avdragsgill vid inkomsttaxeringen.

SFS 1968: 545 innefattar ändring av 5 § förordningen om statlig förmögenhetsskatt varjämte tillagts anvisningar till nämnda paragraf. Paragrafändringen innebär att återbetalningspliktiga studiemedel enligt studiemedelsförordningen inbegrips under avdragsgilla skulder vid förmögenhetsberäkningen. De nya anvisningarna lyder: "Avdrag för återbetalningspliktiga studiemedel får ske med summan, omräknad i kronor, av de basbelopp som återstå att betala med tillämpning av 29 § studiemedelsförordningen den 4 juni 1964 (nr 401). Vid beräkning av avdraget tillämpas basbeloppet vid ingången av året före taxeringsåret. Avdraget får ej överstiga det belopp som återstår att erlägga med hänsyn till 30 § första stycket förordningen.

Utöver avdrag enligt första stycket får avdrag göras för påförda, ej erlagda avgifter enligt förordningen den 15 december 1967 (nr 882) om studiemedelsavgifter i den mån debiteringen ej förfallit enligt 18 § samma förordning."

I fråga om förmögenhetsberäkningen framhölls i den departementspromemoria (Stencil Fi 1968: 1) som låg till grund för KM:ts proposition i ämnet (prop. 1968: 81) följande: "Redan vid tillkomsten av studiemedelsförordningen förutsattes – – – att studiemedel skulle i förmögenhetsskattehänseende vara att behandla som vanlig låneskuld. De speciella regler som gäller för återbetalningsskyldigheten av studiemedel gör emellertid att bestämmelserna i förordningen om statlig förmögenhetsskatt blir svåra och i vissa fall t. o. m. olämpliga att tillämpa i den utformning de har f. n. Återbetalningsskyldighetens omfattning kan inte vid varje tidpunkt slutgiltigt bestämmas på grund av betalningsskyldighetens anknytning till basbeloppet och den betalningsskyldiges ekonomi. Vidare finns regler om skuldens bortfallande och uppbördsföreskrifter som kan komplicera bilden när det gäller att bedöma storleken av den kvarstående skulden. Bland förmögenhetsskattebestämmelserna finns en regel om beräkning av kapitalvärdet av skuld som löper utan ränta, för vilken regel redogjorts i det föregående. Denna regel synes emellertid inte ändamålsenlig för bestämmandet av avdragsgilla studiemedel, främst därför att återbetalningsplikten, ehuru den inte är förenad med skyldighet att betala ränta, ändock kan öka till följd av basbeloppets höjning.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-28 03:17:08

För att nå det praktiska syftet att återbetalningsplikten blir beaktad i förmögenhetsskattehänseende synes inte nödvändigt att klarlägga skuldstatus för den återbetalningsskyldige i vidare mån än som varje år sker genom centrala studiehjälpsnämndens försorg i ett saldobesked som tillställs den återbetalningsskyldige under januari månad och som avser förhållandena den 31 december nästföregående år. På saldobeskedet tas upp bl. a. summa kvarstående återbetalningspliktiga studiemedel, omräknade i kronor på grundval av basbeloppet den 1 januari det år saldobeskedet avser. I denna summa medräknas dock inte debiterade oguldna studiemedelsavgifter i den mån de ännu inte återförts. I förmögenhetsskattehänseende synes lämpligen sådan skuld få dras av från den i saldobeskedet upptagna summan, i förekommande fall ökad med påförda, ej erlagda avgifter som ännu inte återförts. Den återbetalningsskyldige kan själv beräkna dessa belopp om han känner basbeloppet vid beskattningsårets ingång samt storleken av sin ursprungliga återbetalningsplikt i basbelopp och vad han redan betalat, även detta omräknat i basbelopp. Saldobeskedet torde således ge tillräcklig ledning för den skattskyldiges beräkning av avdraget."

Departementschefen anförde i prop. 1968 : 81 : "Centrala studiehjälpsnämnden har i sitt remissyttrande understrukit att det kan vara omöjligt att på ett rättvisande sätt precisera kapitalvärdet av återbetalningspliktiga studiemedel och lämnat ett exempel för vilket jag redogjort i det föregående. Med anledning av detta uttalande vill jag framhålla att förslaget i departementspromemorian inte torde kunna innebära rätt att dra av större belopp än det som lagligen kan tas ut. Jag utgår från att saldobeskeden kommer att innehålla de uppgifter som de återbetalningsskyldiga behöver för att beräkna detta belopp."

Riksdagen godtog prop. 1968 : 81 till alla delar (se BeU 1968 : 60, rskr. 347).

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-28 03:17:08